

***Energetická chudoba
a energetická zranitelnost
po invazi na Ukrajinu***

SKUPINA ČEZ
PARTNER PROJEKTU

Slovo úvodem

Energetická chudoba není jen technickým problémem nebo otázkou statistik. Je to fenomén, který má co do činění se samotnou lidskou důstojností a kvalitou života. V dnešním světě, kde se energetická infrastruktura, geopolitické zájmy a klimatická změna vzájemně prolínají, se energetická chudoba

stává výzvou, kterou nelze přehlížet. Stojíme před otázkou: Co vlastně znamená mít adekvátní přístup k energii? Znamená to jen to, zda si můžeme rozsvítit světlo, vytopit domov či uvařit jídlo? Neformuje přístup k energii mnohem víc, než jsme si schopni a ochotni přiznat?

Energetická chudoba a klimatická krize

Klimatická krize je bezprecedentní výzvou pro celý svět. Emise skleníkových plynů vedou ke globálnímu oteplování a extrémním výkyvům počasí, jejich dopady nejsou spravedlivě rozděleny. Právě domácnosti, které čelí energetické chudobě, bývají vzhledem k negativním dopadům klimatické krize nejzranitelnější. Zimní mrazy i letní vedra pro ně znamenají mnohem více než jen otázku nepohodlí – mohou znamenat rozdíl mezi zdravím a nemocí, kvalitou jídla nebo přijatelnou teplotou v domácnosti.

Neefektivní budovy, které často obývají domácnosti ohrožené energetickou chudobou, vyžadují vyšší spotřebu energie na vytápění i chlazení. To nejenže zatěžuje rozpočty těchto domácností, ale v konečném důsledku také zvyšuje emise skleníkových plynů. Přechod na čistou energii – a to nejen v bohatých domácnostech, ale všude – je klíčový nejen pro boj s klimatickou krizí, ale také pro zajištění energetické spravedlnosti. Jen tak lze zajistit, že ekologická transformace bude sociálně spravedlivá a nebude prohlubovat rozdíly mezi různými skupinami obyvatel – což je cílem, který si EU vytkla jako primární zároveň s dotažením klimatické neutrality do roku 2050.

Současné legislativní nastavení k tomu ale příliš nesměruje. Dotační programy na zvyšování energetické efektivity budov v současnosti míří především k movitějším domácnostem, jež mají domy ve svém vlastnictví. Domácnosti, které žijí v nájemním bydlení a trpí energetickou chudobou, na tyto dotační programy nedosáhnou. Stejně tak jsou programy nedosažitelné pro domácnosti, jež sice nějakou nemovitost vlastní, ale na to, aby část investice zaplatily z naspořených financí, prostředky nemají. Aktuální plány na zavedení emisních povolenek i na vytápění a paliva pro dopravu v konečném důsledku zaplatí z velké části právě ti, kterým z dotačních peněz nebylo zatím nijak pomoheno, přestože to nejvíce potřebují. Nabízí se otázka, zda by přístup k energii neměl být univerzálním právem, podobně jako přístup k čisté vodě nebo zdravotní péči. Vytápěný domov, možnost si večer rozsvítit nebo uvařit teplé jídlo jsou základem lidské důstojnosti. Pokud tyto základy chybí, nelze mluvit o rovnosti příležitostí ani o důstojném životě.

Energetická chudoba má nejen ekonomické, ale i hluboké sociální a psychologické dopady. Rodiny, které žijí v nevyhovujících podmínkách, často čelí společenské izolaci. Pokud děti

Informační příručka vznikla v roce 2024 v rámci projektu
„Energetická chudoba a energetická zranitelnost po invazi na Ukrajinu“
Projekt je podporován Skupinou ČEZ

Autoři: kolektiv autorů
Neprodejné

© Evropský informační projekt, z. ú., 2024
www.euroinfoproject.eu

doma mrznou nebo si nemůžou po západu slunce rozsvítit, nesoustředí se plně na vzdělání. Starší lidé a lidé se zdravotními potížemi jsou kvůli nedostatečnému vytápění vystaveni většímu riziku onemocnění. Nemít přístup k základním energetickým službám znamená být vyloučen ze základního

standardu moderního života. Současné výzkumy se shodují na tom, že energeticky chudé domácnosti s energií neplýtvají, naopak o jejím využívání velmi přemýšlejí a často se výrazně sebeomezují – například nevytápějí celý domov nebo vytápějí pouze na nízkou teplotu.

Evropská solidarita

Energetická chudoba není problémem, který bychom mohli řešit izolovaně. Je to otázka, která vyžaduje společnou evropskou odpověď. Evropa se svými ambiciózními klimatickými cíli a politikami, jako je Green Deal, se chce stát v oblasti udržitelnosti globálním lídrem. Aby toho mohla dosáhnout, nesmí ale zapomenout na elementární sociální spravedlnost.

Evropská solidarita by neměla být pouze ideálem, ale i nezbytností. Krize, jako byla pandemie COVID-19 nebo válka na Ukrajině, ukázaly, jak důležité je sdílet zdroje a znalosti. Energetická krize, kterou jsme zažili v posledních letech, nás naučila, že zajištění dostupné energie je otázkou nejen sociální stability, ale i národní bezpečnosti.

Energetická chudoba je problém, který se týká nás všech – bez ohledu na to, zda ji zažíváme přímo, nebo pouze vidíme její dopady na naše spoluobčany. Je to problém, který nás nutí přemýšlet o tom, jakou společnost chceme budovat. Společnost, která staví na solidaritě, udržitelnosti a spravedlnosti, musí najít cestu, jak zajistit dostupnou a čistou energii pro všechny.

Tato brožura chce být prostředkem k pochopení této složité problematiky. Věříme, že vás inspiruje k zamýšlení nad energetickou chudobou a nad nastavením současných politik, které energetickou chudobu ovlivňují.

Obsah

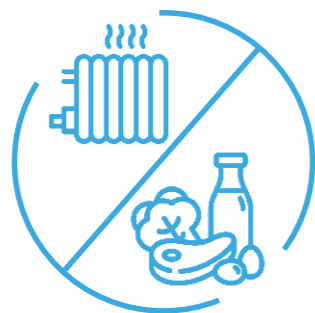
Co přesně znamená termín energetická chudoba	6
Pojímání energetické chudoby v Evropě a ve světě	9
Energetická chudoba v Evropské unii – statistika	13
Energetická chudoba v České republice	19
Energetická chudoba a evropská legislativa	23
Letní energetická chudoba	26
Dopravní chudoba	33
Sociální klimatický fond – řešení energetické chudoby?	38
Závěr	42

Co přesně znamená termín energetická chudoba

Jak na energetickou chudobu nahlížíme v ČR

Energetická chudoba je fenomén, o kterém se v České republice dlouhodobě příliš nediskutovalo. Jedná se o problematiku, která bývala spojována především se zeměmi globálního jihu. V současnosti, kdy svět čelí na poli energetiky náhlým změnám a výzvám, se energetická chudoba stává jedním z klíčových témat, která nelze přehlížet, také v zemích Evropské unie,

Důvody zvýšeného zájmu o energetickou chudobu jsou zřejmé. Rostoucí ceny energií, způsobené kombinací geopolitických konfliktů, jako je válka na Ukrajině, dlouhodobým nedostatkem investic do udržitelné energetické infrastruktury a změnám evropské legislativy, mají devastující dopad na ty nejzranitelnější vrstvy obyvatelstva. Lidé, kteří žili a žijí na hranici chudoby, jsou nuceni volit mezi základními potřebami, jako je topení, osvětlení, nebo nákup potravin.

6

Českou republiku nevyjímaje. Tento problém, který je v evropském kontextu primárně chápán jako neschopnost domácností zajistit si dostatečné množství energií pro uspokojení základních potřeb za přijatelnou cenu, postihuje miliony lidí po celé Evropě – včetně mnoha obyvatel České republiky.

Energetická chudoba je často spojována s „heat or eat“ dilematem. Výzkumy naznačují, že domácnosti zakoušející energetickou chudobu často stojí před rozhodnutím, zda své obydlí adekvátně vytápnout, nebo obstarat členům domácnosti hodnotnou stravu (teplé jídlo, ovoce, zeleninu apod.).

Je důležité používat správné pojmy

Z úst politiků, médií, ale i některých expertů je v posledních letech slyšet o energetické chudobě stále více. Ne vždy však jsou odborné termíny používány adekvátně k jejich významům. Pro pochopení tvořených politik je důležité porozumět tomu, co je energetická chudoba (případně energeticky chudá domácnost) a co je energetická zranitelnost (energeticky zranitelná domácnost).

→ **Energetická chudoba** bývá v odborných kruzích chápána jako binární stav dané domácnosti. Na základě zvolených indikátorů a definice je možné o domácnosti prohlásit, jestli je, nebo není energeticky chudou. Jedna z prvních definic, kterou již na začátku 90. let začala používat B. Boardmanová, tvrdí, že energeticky chudá domácnost je ta domácnost, která na energii dává více než 10 % svých celkových příjmů. Tato definice není dokonalá a byla akademicky překonána, ale lze na ní snadno demonstrovat binárnost tohoto fenoménu.

Definice vycházející pouze z podílu výdajů na energii z celkového příjmu domácností se v současných zprávách používá pouze výjimečně. Podle této definice by za energeticky chudou mohla být považována v minulosti například i britská královská rodina.

(<https://www.theguardian.com/uk/2010/sep/24/queen-poverty-grant-buckingham-palace>).

Naopak → **energetická zranitelnost** není binární stav, ale jedná se o škálu. Jde o širší koncept, který popisuje situaci, kdy domácnosti nebo jedinci jsou náchylní k negativním dopadům změn v energetickém prostředí, jako jsou rostoucí ceny energií, změny v dostupnosti energie, extrémní klimatické podmínky nebo sociálně-kulturní změny. Energetická zranitelnost nemusí nutně znamenat, že domácnost momentálně trpí energetickou chudobou, ale je ohrožena budoucím vývojem v oblasti energetiky, což může vést k jejímu upadnutí do energetické chudoby. Energetická zranitelnost je tedy chápána spíše v kontextu rizik a potenciálních hrozeb, které mohou domácnosti přivést do stavu energetické chudoby.

→ **Faktorů**, které na energetickou zranitelnost domácností mají vliv, je velké množství a netýkají se pouze energetického sektoru. Výrazný vliv může mít například i vztah s majitelem pronajímané nemovitosti, změna zdravotního stavu nebo rodinného uspořádání domácnosti.

Energetická chudoba není jen otázkou osobního pohodlí, ale i zdraví a důstojnosti. Nedostatečné vytápění vede k vyšší nemocnosti, zejména u dětí a seniorů. Nedostatek světla a omezení přístupu k elektřině zase ovlivňuje kvalitu života (well-being) a vzdělávání. Navíc má tento fenomén dlouhodobé ekonomické a sociální důsledky – domácnosti, které žijí dlouhodobě v energetické chudobě, mají menší šanci vymanit se z chudoby, což vede k prohlubování nerovností ve společnosti.

7

S probíhající změnou klimatu se stále větším problémem stává i absence chlazení u zranitelných domácností, především u seniorů. Tento fenomén se nazývá „letní energetická chudoba“.

Se zpříšňující se evropskou legislativou se domácnostem zvyšují i náklady na dopravu. Tomuto fenoménu se v odborných kruzích říká „**dopravní chudoba**“. Ta je úzce propojena s energetickou chudobou a její řešení je klíčové pro zajištění rovného přístupu k základním potřebám a službám. Lidé žijící v odlehlých oblastech nebo s nízkými příjmy často čelí omezené dostupnosti veřejné dopravy, což je nutí spoléhat se na energeticky náročné a nákladné individuální dopravní prostředky. Ty se s plánovaným přechodem k elektromobilitě stávají pro nízkopříjmové domácnosti stále méně dostupné, dochází také

k postupnému zvyšování cen pohonných hmot. Tento problém zvyšuje výdaje těchto domácností na energii potřebnou pro dopravu, což dále prohlubuje energetickou chudobu. Bez dostupné a udržitelné dopravy se mohou lidé ocitnout v sociální izolaci, mají omezený přístup k zaměstnání, vzdělání nebo zdravotní péči, což negativně ovlivňuje jejich životní úroveň a brání jim vymanit se z chudoby. Proto je důležité věnovat pozornost dopravní chudobě jako součásti širšího úsilí o řešení energetické chudoby, aby bylo možné zlepšit kvalitu života a zajistit spravedlivou a udržitelnou budoucnost pro všechny.

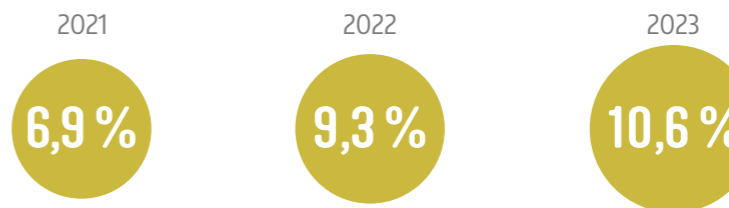

Pojímání energetické chudoby v Evropě a ve světě

Energetická chudoba představuje jednu z velkých výzev současného světa, kde přibližně **1,6 miliardy lidí** zažívá nedostatek elektřiny a dalších **1,1 miliardy lidí** nemá přístup k energetickým zdrojům a spoléhá se na pevná paliva. Majorita těchto lidí žije na venkově nebo na periferiích měst v jižní Asii a Africe.¹

Energetická chudoba se ale dotýká i lidí žijících v Evropské unii. V roce 2023 **10,6%** Evropanů nebylo schopno dostatečně vytopit svůj domov² a v porovnání s daty z minulých let má tento trend vzestupnou tendenci. Tento příklad ilustruje, že energetická chudoba je stále větším problémem jak v EU, tak ve světě, ohrožuje naše zdraví, životní prostředí a udržitelný rozvoj lidských společností.

Nemožnost domácností dostatečně vytopit své domovy

Přestože je energetická chudoba globálním problémem, různé regiony světa ji prožívají odlišně. To vede k odlišným definicím a indikátorům. Jak pojmenováváme fenomény ve společnosti je velmi důležité – umožňuje nám to formulovat specifické politiky a hledat řešení s ohledem na potřeby rozličných prostředí. Zatímco **v zemích globálního severu** se výzkumníci zaměřují především na problémy spojené s energetickou efektivitou a finanční dostupností energií, **země globálního jihu** se potýkají spíše s problematikou nedostatečného přístupu k energiím, které zahrnují celou řadu hospodářských,

infrastrukturních, sociálních problémů a problémů ve vzdělávání a obav o zdraví.³ Rozdílné vnímání energetické chudoby je tak založeno na rozdílném vnímání slova „**dostupnost/přístup**“. Zatímco v zemích globálního jihu „dostupnost“ referuje k fyzickému přístupu ke zdrojům, které by poskytovaly dostatečné množství energie k zajištění jejich potřeb, v zemích globálního severu jsou nedostatečnou dostupností často myšleny okolnosti, ve kterých domácnosti žijí a které vyžadují, aby spotřebovali velké množství energie, v důsledku čehož platí za energie velké procento svých příjmů.

1 Salman, Zha and Wang 2022, 1; Szabo, Huld and Moner-Girona 2013
2 Eurostat 2024

3 Bouzarovski et al. 2016; Chester and Morris 2011; Harrison and Popke 2011; Katsoulakos 2011; Petrova et al. 2013

Rozdílné pojmání energetické chudoby

Země globálního jihu

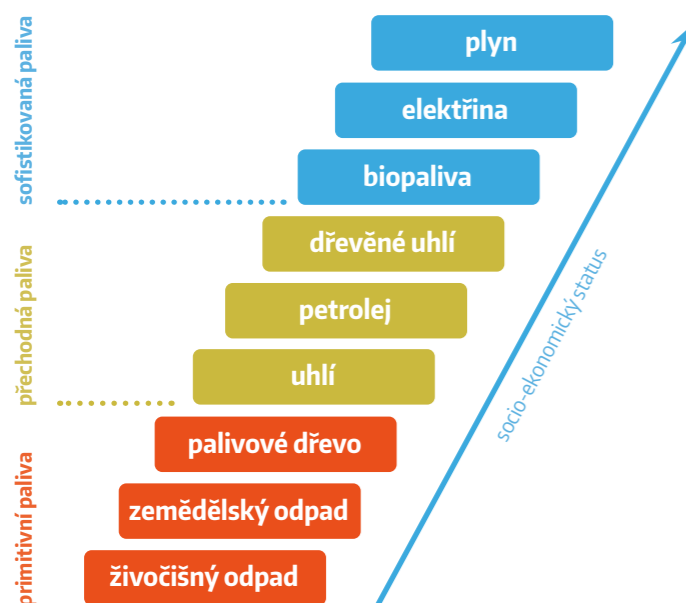
- **Fyzická dostupnost**
- **Zajištění energetických zdrojů**
- **Nemožnost vařit za použití moderních paliv**
- **Nedostatek alespoň takového množství elektřiny nutné ke svícení při čtení, domácím pracím či jiným produktivním aktivitám po západu slunce**

Z tohoto důvodu je hledání univerzální definice energetické chudoby těžko dosažitelným cílem. S větším přihlédnutím k problémům energetické chudoby v zemích třetího světa operuje například přístup UNDP, který ji vnímá skrze definici

Země globálního severu

- **Finanční dostupnost**
- **Přístup k elektřině a vytápění**
- **Spolehlivost energetických zdrojů**
- **Schopnost adekvátně vytápět obydlí**
- **Kvalita energetických zdrojů**
- **Ekologická nezávadnost**
- **Bezpečnost zdrojů**
- **Energetická efektivita**

Reddyho (2000) jako „nepřítomnost dostatečných možností přístupu k adekvátním, cenově dostupným, spolehlivým, vysoce kvalitním, bezpečným a ekologicky nezávadným energetickým službám na podporu hospodářského a lidského rozvoje“.

Ne každý zdroj energie je stejně kvalitní. V odborné literatuře je možné setkat se s rozdělením jednotlivých zdrojů energie na „energy ladder“ – energetický žebřík. Na něm domácnost stoupá v závislosti na svém socioekonomickém postavení, což jí umožňuje opustit méně kvalitní zdroje a přejít ke kvalitnějším zdrojům (viz grafika).

Evropské instituce se dlouhodobě snaží začlenit energetickou chudobu a zranitelnost do různých legislativních i nelegislativních iniciativ. V poslední době je tato snaha zřetelná především v souvislosti s klimatickými politikami, energetickou transformací a energetickou krizí. Energetická chudoba je definována v nařízení o sociálním klimatickém fondu a v revidované směrnici o energetické účinnosti jako „nedostatečný přístup domácnosti k fundamentálním energetickým službám, které potřebuje

k zajištění důstojných životních podmínek (včetně odpovídajícího vytápění, teplé vody, chlazení, osvětlení a energie pro napájení spotřebičů) v příslušném vnitrostátním kontextu, stávající sociální politice a dalších relevantních politikách, způsobený kombinací faktorů, kterými mohou například být: nedostupnost služeb za dosažitelnou cenu vzhledem k výši příjmů, nedostatečný disponibilní příjem, vysoké výdaje na energie a nízká energetická účinnost domácnosti“⁴.

Energetická chudoba nastává, když...

Domácnost musí snížit svou spotřebu energie do té míry, že to má negativní dopad na zdraví a wellbeing obyvatel. Můžeme identifikovat 3 základní příčiny:

- **vysoký podíl výdajů domácnosti na energii**
- **nízký příjem**
- **nízká energetická výkonnost budov a spotřebičů**

(Zdroj: Evropská komise)

Evropská komise vydala v roce 2020 doporučení k problému energetické chudoby, které poskytuje orientační pokyny pro členské státy. Doporučení definuje energetickou chudobu jako „situaci, kdy domácnosti nemají přístup k základním

energetickým službám“, tj. k „dostatečnému teplu, chlazení, osvětlení a energii pro napájení spotřebičů“. Poukazuje také na to, že zásada 20. evropského pilíře sociálních práv zahrnuje energii mezi „základní služby, na které má každý právo“.

Zdroje

- Directorate-General for Energy. "Energy poverty" (vis. 1.8.2024).
Odkaz na web
- Regulation (EU) 2023/955 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023 establishing a Social Climate Fund and amending Regulation (EU) 2021/1060
Odkaz na web
- Návrh SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o energetické účinnosti. Dostupné na:
Odkaz na web
- Szabó, S., Bódis, K., Huld, T. and M. Moner-Girona. (2013). Sustainable energy planning: Leapfrogging the energy poverty gap in Africa. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, Volume 28, 2013, Pages 500-509.
Odkaz na web
- Salman, Muhammad, Zha, Donglan and Guimei Wang. (2022). Assessment of energy poverty convergence: A global analysis. *Energy*, Volume 255, 2022, 124579.
Odkaz na web
- Eurostat 2024
- Bouzarovski, S., Tirado Herrero, S., Petrova, S., & Ürge-Vorsatz, D. (2016). Unpacking the spaces and politics of energy poverty: path-dependencies, deprivation and fuel switching in postcommunist Hungary. *Local Environment*, 21(9).
Odkaz na web
- Chester, L., & Morris, A. (2011). A new form of energy poverty is the hallmark of liberalised electricity sectors. *Australian Journal of Social Issues*, 46(4).
Odkaz na web
- Harrison, C., & Popke, J. (2011). "Because you got to have heat": The networked assemblage of energy poverty in eastern North Carolina. *Annals of the Association of American Geographers*, 101(4).
Odkaz na web
- Katsoulakos, N. (2011). Combating energy poverty in mountainous areas through energy-saving interventions: Insights from Metsovo, Greece. *Mountain Research and Development*, 31(4).
- Petrova, S., Gentile, M., Bouzarovski, S., & Mäkinen, I. H. (2013). Perceptions of thermal comfort and housing quality: Exploring the microgeographies of energy poverty in Stakhanov, Ukraine. *Environment and Planning A*, 45(5). <https://doi.org/10.1068/a45132>
- Widuto, Agnieszka. (2023). Energy poverty in the EU. European Parliamentary Research Service. Dostupné na:
Odkaz na web

Energetická chudoba v Evropské unii – statistika

V posledním desetiletí se energetická chudoba v Evropské unii stává stále závažnějším problémem, zejména s ohledem na kolísající ceny energie, socioekonomické rozdíly, vyvíjející se energetické politiky zaměřené na boj s emisemi skleníkových plynů a snahu o zpomalení klimatických změn. Energetická chudoba se týká milionů lidí v celé EU – podle

novějších dat Eurostatu z roku 2023 nebylo 10,6 % obyvatel schopno udržet ve svých domovech adekvátní teplotu, což je výrazný nárůst, ať už oproti 9,3 % v předchozím roce, případně 6,9 % v roce 2021. Tento problém se stává stále výraznějším s tím, jak ceny energií rostou a příjmy domácností s tímto růstem nedokážou držet krok.

Tabulka – % domácností, které si nemohou dovolit adekvátně vytápnout své obydlí

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
EU	6,9 %	7,5 %	6,9 %	9,3 %	10,6 %

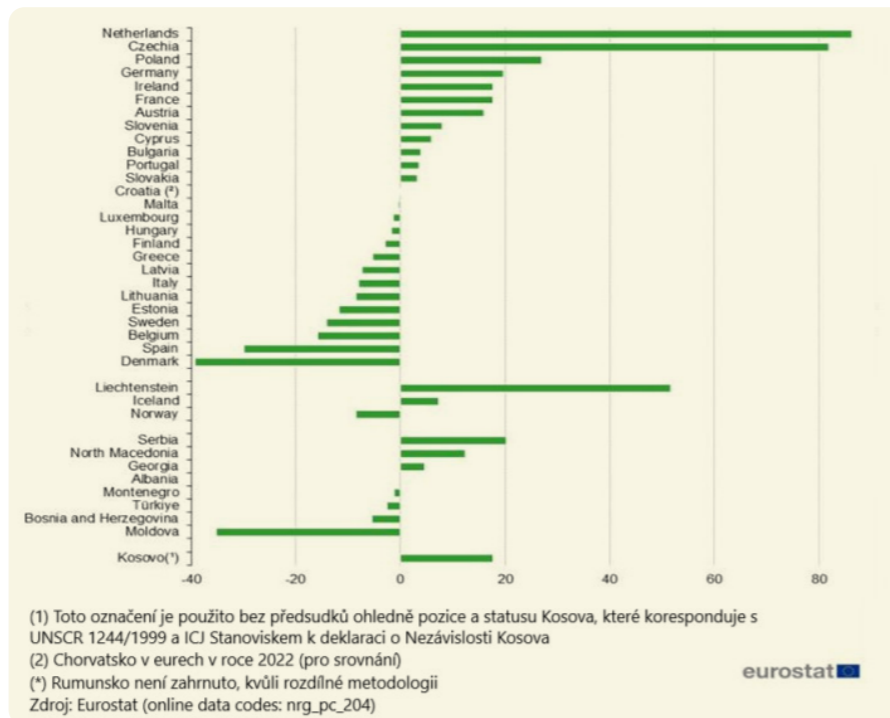
Zdroj: Eurostat (2024a)

Změny v cenách energií pro domácnosti ve srovnání s předchozím rokem, stejný semestr, (národní měna), druhá půlka roku 2023 (*)

Podíváme-li se na evropské statistiky, podle nejnovějších dat Eurostatu došlo k nejvyššímu nárůstu cen elektřiny ve srovnání s předchozím rokem v Nizozemí (86 %) a v České republice (82 %). K třetímu nejvyššímu zdražení v poměru k předcházejícímu roku došlo v Polsku, kde energie zdražily meziročně „pouze“ o 27 %. K nejvýraznějšímu poklesu cen elektřiny došlo naopak v Dánsku (minus 30 %) a Španělsku (minus 6 %).

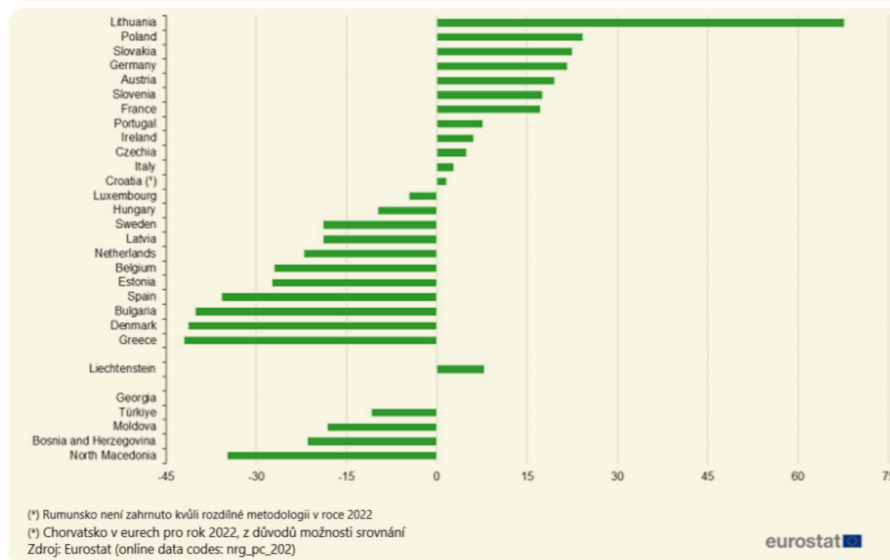
Zdroj: Eurostat (2024b)

Změna cen zemního plynu pro domácí spotřebitele ve srovnání s předchozím rokem, stejný semestr, druhá půlka roku 2023.

Výrazně jiná je situace u zemního plynu, jehož cenový nárůst dopadl na obyvatele Litvy (68 %), Polska (24 %) a Slovenska (22 %). Naopak ceny plynu meziročně nejvíce klesaly v Řecku (minus 42 %), Dánsku (minus 41 %) a Bulharsku (minus 40 %).

Zdroj: Eurostat (2024c)

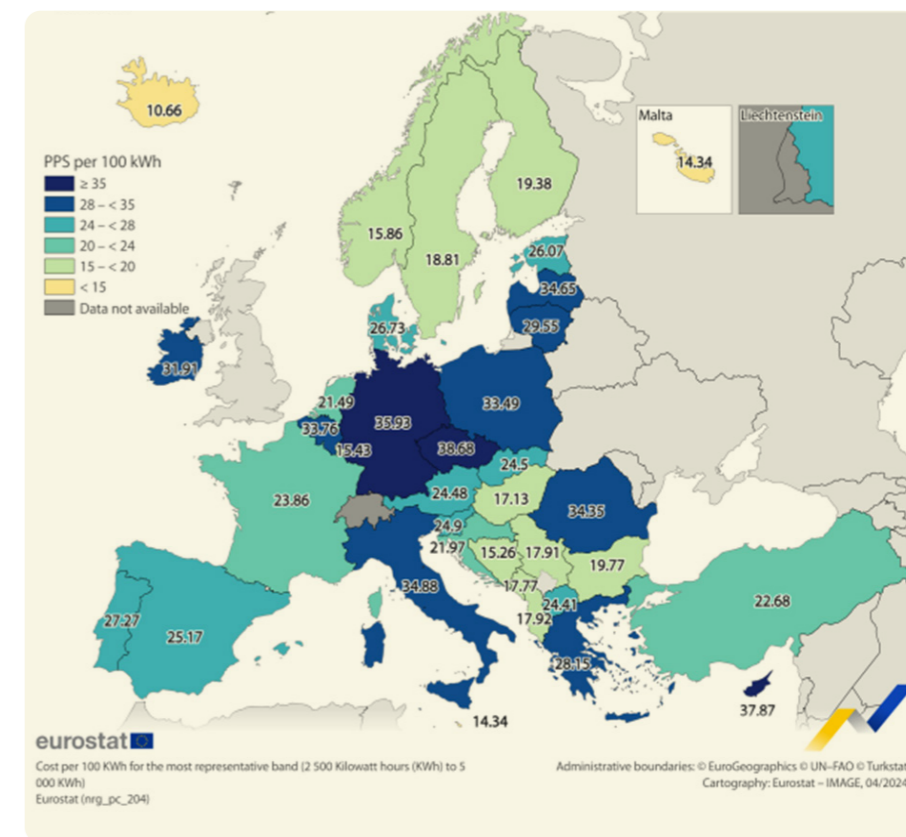

Sledování cenových trendů je velmi důležité. Právě náhlé zvyšování cen energetických surovin má významný dopad na zvyšování energetické zranitelnosti domácností, které po navýšení plateb za energie mohou upadnout do energetické chudoby.

Ceny elektřiny pro domácnosti, druhá polovina roku 2023. Normy kupní síly (PPS) na 100 kWh.

Eurostat udává i ceny energií podle standardu kupní síly (PPS). Elektřina pro domácnosti byla v druhém pololetí roku 2023 v poměru ke standardu kupní síly nejdražší v České republice, na Kypru a v Německu. Nejlevnější elektřinu v poměru k příjmům měly domácnosti na Maltě a v Lucembursku.

Zdroj: Eurostat (2024b)

Regionální rozdíly

Rozsah energetické chudoby v EU se v jednotlivých regionech výrazně liší. Ve východoevropských zemích, včetně Bulharska, Rumunska a pobaltských států, se vyskytovala v minulosti vyšší míra energetické chudoby v důsledku nižších příjmů domácností a zastaralé a neefektivní energetické infrastruktury, která je také významným faktorem zvyšujícím energetickou zranitelnost. Naopak bohatší země západní a severní Evropy mají tendenci vykazovat nižší míru energetické chudoby, i když ani ony

nejsou vůči tomuto problému imunní. Země jako Velká Británie, Francie a Německo se potýkají s energetickou chudobou zranitelných skupin obyvatelstva, zejména důchodců, domácností s nízkými příjmy a osob žijících v energeticky neefektivních domech. Zejména ve Spojeném království se situace stala významným politickým tématem, což vedlo ke zvýšeným vládním zásahům a veřejné diskusi o energetické chudobě po celé Evropě.

Energetická chudoba v EU a současné výzvy

Navzdory politickým snahám pandemie COVID-19 postavila před Evropu ohledně energetické chudoby nové výzvy. Mnoho domácností zaznamenalo pokles příjmů, zatímco spotřeba energie se zvýšila, neboť lidé trávili více času doma. Ačkoliv je více času stráveného doma často příjemné, domácnostem, které si nemohou dovolit zvýšenou spotřebu energií, může tento trend způsobit významný ekonomický problém.

Energetickou chudobu nejen v EU výrazně ovlivňuje i změna klimatu. Extrémní výkyvy počasí, jako jsou vlny veder

a chladná období, jsou stále častější, což představuje pro zranitelné domácnosti, které si nemohou dovolit odpovídající vytápění nebo chlazení, další zátěž. Nyní stojí EU před úkolem najít rovnováhu mezi svými ambiciózními cíli v oblasti klimatu a potřebou chránit zranitelné domácnosti před rostoucími náklady na energii. Řešení energetické chudoby bude vyžadovat kombinaci politik zaměřených na zlepšení energetické efektivity, podporu domácností s nízkými příjmy a zajištění spravedlivého sdílení přínosů přechodu na nízkoemisní energetiku.

Zdroje

- Eurostat. 2024a. Link: [Odkaz na web](#)   → Eurostat. 2024b. Link: [Odkaz na web](#)   → Eurostat. 2024c. Link: [Odkaz na web](#)   → Eurostat. 2024d. Link: [Odkaz na web](#)

Energetická chudoba v České republice

Ačkoliv evropská legislativa vyžaduje přijetí definice energetické chudoby v jednotlivých členských státech Evropské unie, Česká republika svoji definici stále hledá. Během podzimu 2024 již ale aktivní jednání o přijetí definice probíhají, gesčním ministerstvem je Ministerstvo průmyslu a obchodu. Přijetí definice energetické chudoby je klíčové pro možnost využití finančních zdrojů ze Sociálního klimatického fondu, jež byl zřízen na nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/955 ze dne 10. května 2023.

Expertní debata o případných parametrech se ale vede již dlouhodobě. Pro sledování statistických údajů se vychází z definice, která s drobnými úpravami vymezuje energetickou chudobu v metodice „Energetická chudoba a zranitelný zákazník“ certifikované Ministerstvem průmyslu a obchodu. Podle této definice je energeticky chudou domácností ta, která naplňuje alespoň jeden z následujících bodů (Klusáček a kol. 2021):

- nemůže si dovolit dostatečně vytápět byt
- přiznává dluhy na energiích
- vynakládá na energie velkou část ze svých příjmů a zároveň splňuje jakýkoliv druh chudoby (příjmová, subjektivní či materiální deprivace)

A zároveň má taková domácnost podprůměrný příjem.

Energetická chudoba v České republice byla dlouhodobě poměrně nízká, byli jsme v podstatě jedním z evropských premiantů s nejnižší mírou energetické chudoby vůbec. Tématem se energetická chudoba stala v podstatě až po sérii ukončení činnosti řady dodavatelů energií na českém trhu na podzim 2021, kdy se bez dodavatele energií ocitlo až 900 000 odběrných míst (OTE 2024a, OTE 2024b). Náhlý střet klientů s režimem dodavatelů poslední instance často způsobil náhlé a razantní zvýšení zálohových plateb.

K výrazným obtížím energeticky zranitelných klientů přispěla i ruská agrese na Ukrajině, kvůli které významně vzrostly ceny elektřiny i zemního plynu. Razantní zvýšení cen dopadlo nejvíce právě na zranitelné české domácnosti.

Zatímco v roce 2020 energetickou chudobou trpělo 440 000 domácností, v roce 2023 toto číslo stouplu o čtvrt milionu domácností. Výrazný byl logicky tak i nárůst osob žijících v energetické chudobě. V roce 2020 energetickou chudobu zažívalo **770 000** Čechů a Češek, v roce 2023 se jednalo již o **1,33 milionu** osob, konkrétně jde také o téměř 400 000 seniorů starších 65 let a více než 300 000 dětí do 18 let (Klusáček a Kalenda 2024).

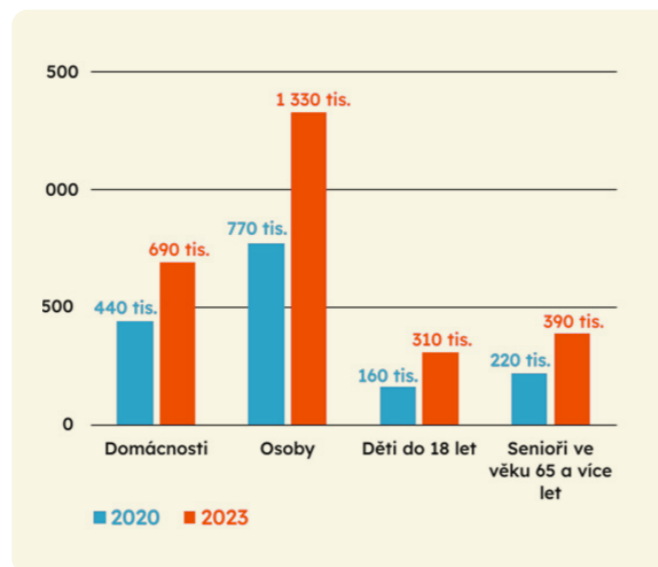

Studie Klusáčka a Kalendy pracuje s definicí energetické chudoby, podle níž lidé s příjmem do 5. příjmového decilu přiznávají buď nemožnost dostatečně vytápět byt či dluhy na energiích, případně vydávají za energie více než 20 % svého příjmu a současně se nacházejí v chudobě (příjmové, subjektivní nebo v materiální deprivaci).

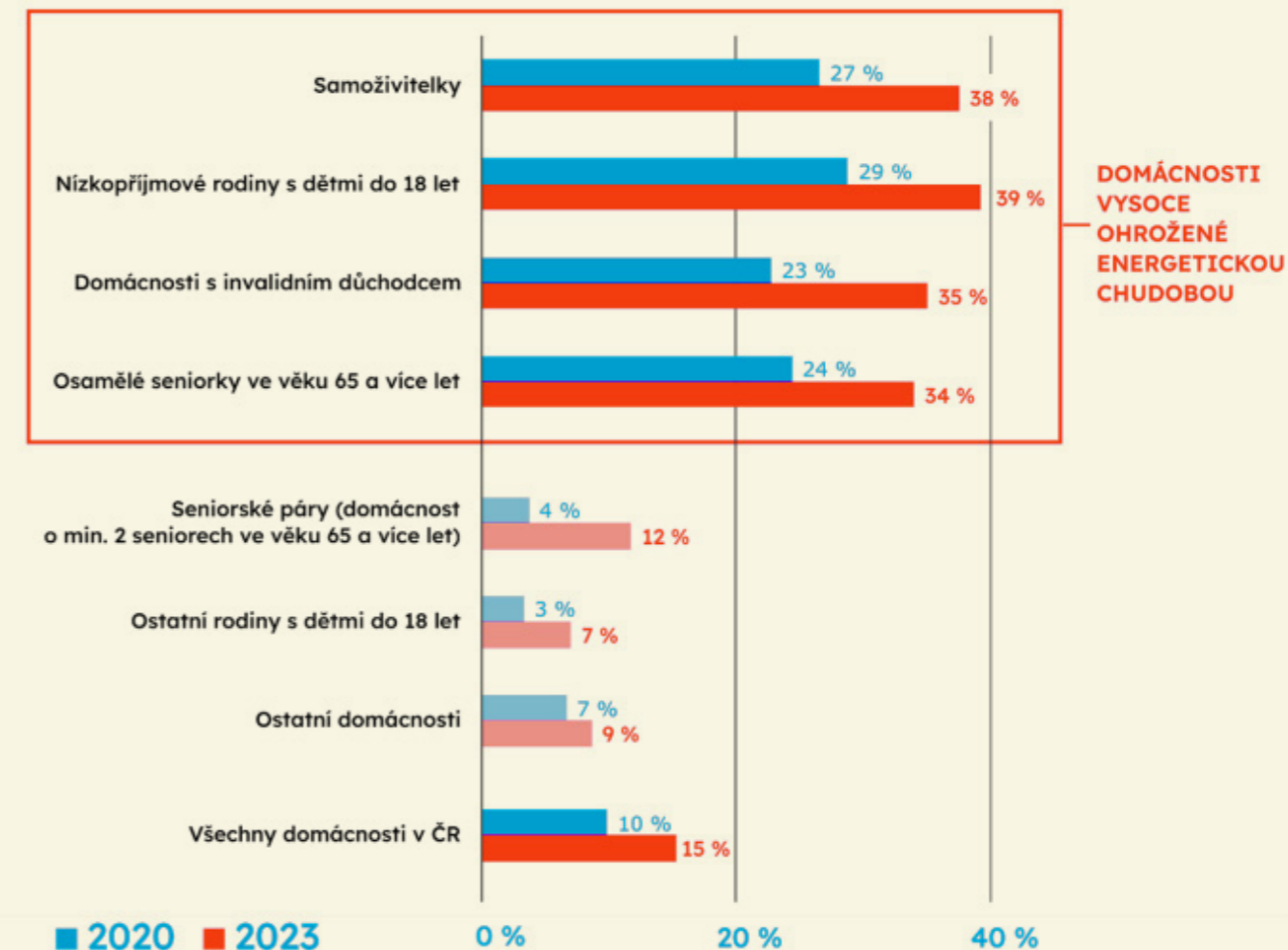
Porovnání velikosti populace v energetické chudobě v roce 2023 s rokem 2020

Rozšíření energetické chudoby mezi krizovými lety 2020–2023 však nedopadlo na všechny skupiny obyvatel rovnoměrně. Jak již bylo zmíněno, nárůst cen energií dopadá nejvíce na zranitelné skupiny obyvatel. Podle dat, jež v těchto letech sbíral Český statistický úřad, došlo k nejvýraznějšímu navýšení energetické chudoby u samoživitelek, nízkopříjmových rodin s dětmi do 18 let, domácností pobírajících invalidní důchod a osamělých senierek ve věku 65 a více let. Výrazný nárůst bylo možné sledovat ale i u seniorských párů nad 65 let.

Zdroj: (Klusáček a Kalenda 2024)

Domácnosti vysoce ohrožené energetickou chudobou

Zdroj: (Klusáček a Kalenda 2024)

Specifika energetické chudoby v České republice

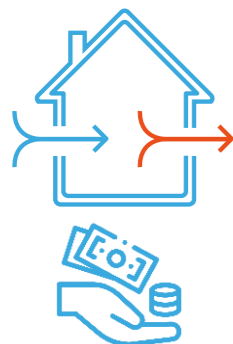
Energetická chudoba je zcela logicky výrazně ovlivněna cenou energií pro domácnosti. Příčina energetické chudoby ale nemusí být vždy pouze ve vysoké ceně za energii jako takovou.

Významná část energeticky chudé populace (téměř milion osob) by byla v energetické chudobě, i pokud by se ceny energií vrátily do doby „levných energií“.

Jak je to možné?

Výrazná část plateb za energie v České republice souvisí s vytápěním (cca 70 %). V součtu s ohřevem teplé vody dokonce až 85 %. Pro osoby v energetické chudobě platí, že na osobu připadá často rozsáhlejší podlahová plocha (o 20–30 %) než u osob, kterých se energetická chudoba netýká (Klusáček a Kalenda 2024). Jednat se může například o samoživitelku, která zůstala sama v domě či bytě, který dříve obývalo více osob. Ačkoliv může upravit své hospodaření s energiemi (snížit požadovanou teplotu, redukovat počet vytápěných místností), náklady na vytápění většího obydlí může být z jednoho příjmu těžké zvládnout.

Bydlení s rozsáhlejší obytnou plochou ale není jedinou příčinou energetické chudoby. Ta mnohem častěji dopadá také na osoby, které žijí v obydlí s vyšší energetickou náročností. Ti, kdož obývají energeticky náročné bydlení, jsou nuceni pro zajištění dostatečné teploty spotřebovávat vyšší množství energie, což znamená i vyšší platby. Výdaje na energie přepočtené na 1 m³ podlahové plochy dosahují u energeticky chudých domácností až 150 % oproti domácnostem, kterých se energetická chudoba netýká (Klusáček a Kalenda 2024).

Nízkou energetickou efektivitu obydlí může zásadně ovlivnit i jejich majitel. Pokud je energeticky chudá domácnost v nájemním bydlení, její možnosti přispět ke zvýšení energetické efektivity svého bydlení jsou značně omezené. Naopak energeticky chudá domácnost, která vlastní nemovitost, často z důvodů vysokých plateb za energie nedisponuje finančními prostředky na investice do energetické efektivity, případně nedosáhne na dotační programy, jako jsou **Nová zelená úsporám** nebo **Oprava dům po babičce**. Tyto programy sice efektivně řeší snižování emisí CO² v sektoru budov, na řešení energetické chudoby však nemají v podstatě žádný vliv.

Zdroje

→ OTE. (2024a). „Počty OPM dodavatelů“. Ote.cz. Dostupné online:

[Odkaz na web](#)

→ OTE. (2024b). „Počty OPM dodavatelů v CS OTE“. Ote.cz. Dostupné online:

[Odkaz na web](#)

→ Klusáček, Jan a Kalenda, Soňa. (2024). Energetická chudoba v roce 2023. Dostupné online:

[Odkaz na web](#)

→ Klusáček, Jan; Tranová, Františka; Pašek, Ondřej; Kolanecký, Karel a Kalenda, Soňa. (2021). Energetická chudoba a její řešení. Dostupné online:

[Odkaz na web](#)

§ Energetická chudoba a evropská legislativa

Výzkum energetické chudoby sahá k počátkům 90. let minulého století a za jeho zakladatelku bývá považována Britka Brenda Boardmanová, která v roce 1991 vydala knihu *Fuel Poverty: From Cold Homes to Affordable Warmth* (Palivová chudoba: Od studených domovů k cenově dostupnému teplu). Právě Velká Británie se svými malebnými domky, nehostinným počasím a nedostatečně vybudovanou plynovou infrastrukturou řešila problémy s teplem u zranitelných domácností dlouhodobě.

Na evropskou úroveň se toto téma oficiálně dostalo ale až téměř o dvě dekády později. Pojem energetická chudoba byl do evropské legislativy poprvé zaveden Směrnicí o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou (2009/72/ES). V rámci této směrnice EU přiznává, že se energetická chudoba stává stále větším problémem, a ukládá státům vypracovat vnitrostátní energetické akční plány (nebo jiné rámce), které by s ní bojovaly. Jejich cílem má být snížit počet osob, které se s energetickou chudobou potýkají. Členské státy by dále měly v každém případě zajistit nezbytné dodávky energie zranitelným zákazníkům.

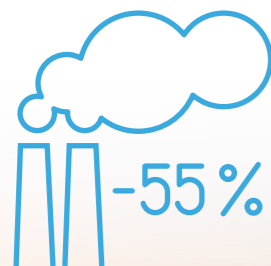
Členské státy k tomu mohou použít integrovaný přístup, například v rámci sociální politiky, a mezi opatření zahrnout i sociální politiky či zlepšení energetické účinnosti v domácnostech.

Energetická chudoba se pak stala stále více sledovanou a diskutovanou. V roce 2016 vzniká *Energy Poverty Observatory* (EPOV), neboli Evropské observatorium pro energetickou chudobu. Cílem tohoto centra je vymýtit energetickou chudobu a urychlit spravedlivou energetickou transformaci evropských místních samospráv. Balíček **Čistá energie pro všechny Evropany** posílil ustanovení týkající se posílení postavení a ochrany spotřebitelů. Stanovil také nový přístup k ochraně

zranitelných spotřebitelů, který zahrnuje mimo jiné i pomoc členským státům snížit náklady na energii pro spotřebitele podporou investic do energetické účinnosti. Přístup k základním službám se pak o rok později stal jedním z dvaceti základních pilířů Evropského pilíře sociálních práv. Sledování energetické chudoby je také jednou z důležitých částí Národních klimaticko-energetických plánů.

S příchodem pandemie začal v EU počet domácností, které se ocitly v energetické chudobě, významně narůstat. I proto Evropská komise vydala v říjnu 2020 **Doporučení Komise (EU) 2020/1563** týkající se energetické chudoby, které mělo za cíl pomoci členským státům EU s jejím řešením. Komise doporučila členským státům, aby definovaly energetickou chudobu pomocí specifických ukazatelů, identifikovaly zranitelné domácnosti a vypracovaly strategie, které těmto domácnostem pomohou. Státy také měly vytvořit opatření ke zlepšení energetické účinnosti, jako je zateplování budov a výměna neefektivních zdrojů tepla, a dále apelovala na začlenění energetické chudoby do národních klimaticko-energetických plánů. Na řešení energetické chudoby měly směřovat mimo jiné i finanční prostředky prostřednictvím programu **Next Generation EU**. Tyto prostředky měly zmírnit dopady energetické chudoby a zajistit dostupné a čisté zdroje energie pro všechny.

V roce 2021 vznikl z iniciativy Evropské komise **Energy Poverty Advisory Hub (EPAH)**, neboli Poradenské centrum pro energetickou chudobu, jako hlavní instituce Evropské unie zaměřená na řešení energetické chudoby. Jeho vznik navázal na cíle **Zelené dohody pro Evropu** a doporučení o energetické chudobě z roku 2020. EPAH poskytuje odbornou podporu, informace a poradenství členským státům, regionům a městům, aby mohly efektivně identifikovat, měřit a zmírňovat energetickou chudobu v místním kontextu. Sdružuje experty, výzkumníky a aktéry z různých oblastí a podporuje výměnu osvědčených postupů v celé EU. EPAH organizuje školení, workshopy a vytváří nástroje pro efektivní zavádění opatření, která zajistí spravedlivý a udržitelný přístup k energii pro všechny Evropany.

Zásadní roli má energetická chudoba i v rámci legislativního balíčku Fit for 55, jehož hlavním cílem je snížit emise skleníkových plynů o 55 % oproti roku 1990. V oblasti energetické chudoby Fit for 55 zdůrazňuje potřebu chránit zranitelné domácnosti a zajistit, aby přechod na čistou energii byl sociálně spravedlivý. V rámci jednotlivých legislativních aktů se energetická chudoba skloňuje především ve třech bodech.

→ **Revize Směrnice o energetické účinnosti (EED) a Směrnice o energetické náročnosti budov (EPBD): Fit for 55 obsahuje přísnější cíle a pravidla pro zvyšování energetické účinnosti, přičemž jedním z hlavních cílů je snížit spotřebu energie u zranitelných skupin obyvatel. Tato opatření mají snížit závislost na energiích a dlouhodobě zmírnit náklady na energii pro domácnosti. Tímto tématem se zabývá Směrnice 2023/955 o energetické účinnosti a Směrnice 2024/1275 o energetické náročnosti budov.**

→ **Revize směrnice o obnovitelných zdrojích energie (RED II): Aktualizovaná směrnice zvyšuje cíl pro podíl obnovitelných zdrojů energie na 40 % do roku 2030, přičemž stanovuje povinnosti v oblasti komunitní energetiky a výroby čisté energie, které by měly být dostupné pro širokou veřejnost včetně zranitelných skupin. Směrnice podporuje rozvoj energetických společenství a klade důraz na participativní modely, které umožní nízkopříjmovým domácnostem přístup k obnovitelným zdrojům. Tím se**

sníží riziko energetické chudoby, protože tyto domácnosti mohou přímo profitovat ze snížených nákladů na energii.

→ **Sociální fond pro klimatická opatření: fond na podporu řešení energetické chudoby v členských státech. Jedná se o komplexní systém, který bude podrobněji představen v samostatném factsheetu.**

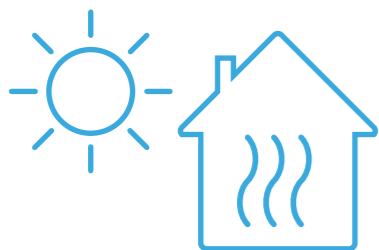
Tyto změny v legislativních aktech by měly klást důraz na propojení cílů v oblasti klimatu a energetické spravedlnosti. Jejich cílem je snižování emisí způsobem, který zajišťuje přístup k dostupné, čisté energii pro všechny evropské občany a minimalizuje negativní ekonomické dopady na zranitelné skupiny.

Zdroje

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/72/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 2003/54/ES. Online: [Odkaz na web](#)
- Evropská komise. 2017. SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ. Online: [Odkaz na web](#)
- Evropská komise. 2020. DOPORUČENÍ KOMISE (EU) 2020/1563 ze dne 14. října 2020 týkající se energetické chudoby. Online: [Odkaz na web](#)

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2023/1791 ze dne 13. září 2023 o energetické účinnosti a o změně nařízení (EU) 2023/955. Online: [Odkaz na web](#)
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2024/1275 ze dne 24. dubna 2024 o energetické náročnosti budov. Online: [Odkaz na web](#)
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2023/2413 o podpoře obnovitelných zdrojů ze dne 18. října 2023. Online: [Odkaz na web](#)

Letní energetická chudoba

19 % populace EU nedokáže ve svých domovech během letních měsíců udržet dostatečně chladnou teplotu

Zdroj: Eurostat

Srpen 2024 byl globálně nejteplejším srpnem s průměrnou teplotou povrchového vzduchu ERA5 16,82 °C, což je o 0,71 °C více než srpnový průměr za období 1991–2020.

Zdroj: Copernicus 2024

Zatímco energetická chudoba bývá tradičně spojována s neschopností domácností vytopit svá obydlí v zimních měsících, rostoucí teploty a častější extrémní vlny horka nyní přinášejí obdobné problémy i v létě. Problémy s nadměrným horkem a obtíže s ochlazováním stále častěji pociťují nejenom lidé z jižní polokoule, ale i Středoevropané. Klimatická změna zvyšuje četnost extrémně horkých dnů, což nejen zhoršuje kvalitu života, ale má i přímé negativní dopady na zdraví – včetně

případů úmrtí z přehřátí – zejména mezi zranitelnými skupinami, jako jsou senioři nebo děti. Dle statistik však můžeme za zranitelnou skupinu považovat i ženy: Matky a svobodné ženy mají větší pravděpodobnost, že budou mít problémy se zaplacením účtů za energie ve srovnání s muži žijícími samostatně. Důvody tohoto rozdílu zahrnují obecně nižší příjmy žen a vyšší podíl špatně placené nebo nejisté práce.

44 % svobodných matek a 31 % svobodných žen má problém platit účty za elektřinu.

Zdroj: (Evropský parlament 2023)

Pro domácnosti, kde přirozené chlazení budov není snadné, znamená ochlazování pomocí klimatizací vysoké energetické náklady. Ty mohou stoupat stejným tempem jako náklady na vytápění v zimě, což vytváří finanční zátěž po celý rok. Lidé,

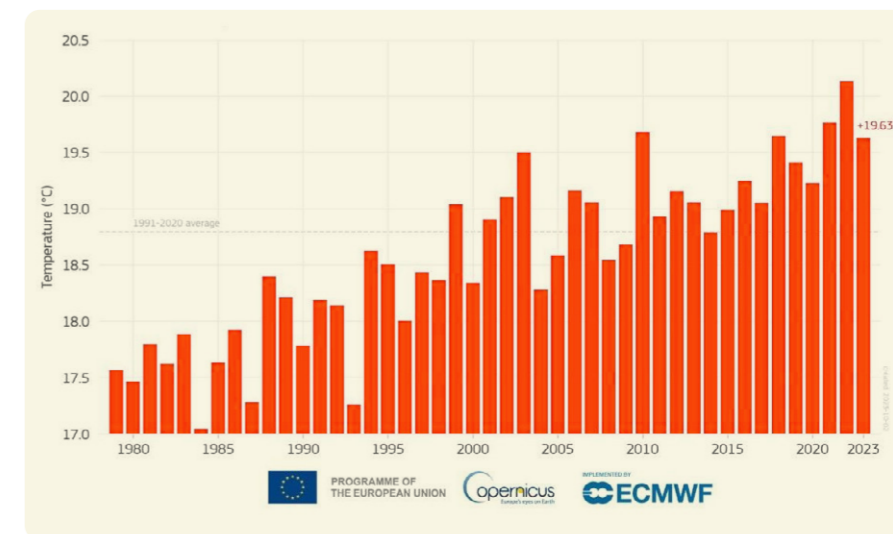
kteří si nemohou dovolit dostatečné topení v zimě, často čelí obdobnému problému s chlazením v létě, což jen zvyšuje jejich energetickou zátěž a riziko zdravotních komplikací během extrémních teplot.

„Potřeba adekvátně chladit svá obydlí, a vyhnout se tak riziku přehřátí, tedy musí být zahrnutý do uvažování o energetické chudobě.“

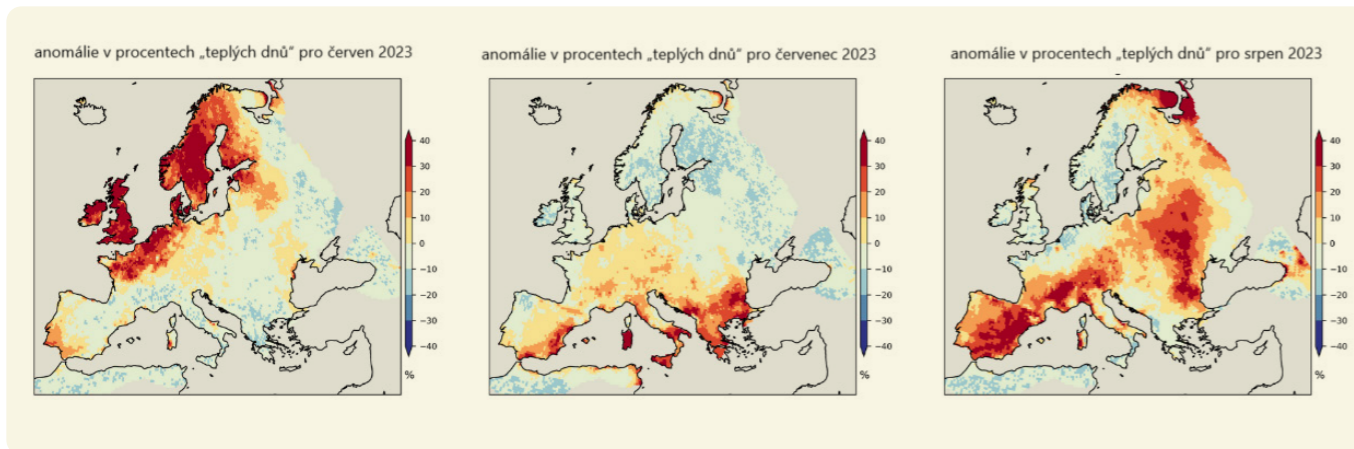
Průměrná povrchová teplota vzduchu v období červen–srpen od roku 1975 do roku 2023

Situace se stává ještě naléhavější s rostoucími teplotami: posledních pět let bylo zaznamenáno jako nejteplejších v historii a očekává se, že teploty budou dále růst. Změny klimatu jsou zjevné a zasáhnou náš každodenní život. Zvýšené teploty budou mít největší dopad na nejzranitelnější skupiny ve společnosti, které budou i nadále vystaveny vyššímu riziku úmrtí spojených s horkem.

Zdroj: ERA5, Credit: Copernicus Climate Change Service / ECMWF

Anomálie „teplých dnů“ (%) pro červen, červenec a srpen 2023 ve srovnání s průměrnou hodnotou za referenční období 1991–2020

Zdroj: E-OBS, Credit: C3S/KNMI

Zatímco v Česku je toto téma spíše novinkou, jižní Evropa má s dopady letní energetické chudoby bohaté zkušenosti. Carmen Sánchez-Guevara, architektka z Polytechnické univerzity v Madridu, která se mimo jiné věnuje letní energetické chudobě, například uvádí, že středomořské státy jsou zvyklé

adaptovat se na vysoké teploty. V posledních letech však společně především na klimatizace, což umožňovaly relativně nízké ceny energií. V souvislosti s růstem energetické chudoby se doporučuje zaměřit se na opětovné zavedení tradičních adaptačních opatření a jejich implementaci.

Mezi často zmiňované nástroje pro snížení dopadů těchto změn patří:

- **Energetický management budov**
- **Snížování teplot ve městech pomocí urbanistických opatření (zeleň, stavební materiály, úroveň zastavěnosti apod.)**
- **Zaměření pozornosti na rozmanitost měst a obydlených oblastí a diverzifikace výzkumných přístupů**

(EU Energy 2023)

Vlastnosti budov mají stále větší význam: je obecně známo, že ve starších, neizolovaných budovách nebo bytech s ložnicemi v nejvyšších patrech může teplota stoupat rychleji, což znamená, že domácnosti v těchto podmínkách čelí během vln veder větším problémům. S tím úzce souvisí i dostupnost

systémů, které nájemníkům zajišťují příjemné prostředí – uvnitř (například moderní, efektivní klimatizace, energeticky úsporné prvky budovy a úsporné spotřebiče) i venku (jako klimatická útočiště, městská zeleň a zelená infrastruktura ve městech).

Co si představit pod pojmem „letní chudoba“

Přestože mezi akademiky ani politiky není na definici letní energetické chudoby shoda, nejčastěji se o ní v této době bavíme jako o *neschopnosti domácnosti dostatečně ochladit svá obydlí (např. klimatizací) ve spojení s dramatickým nárůstem cen za elektřinu*. Jedna z navrhovaných definic letní energetické chudoby zní: *vnímání letní energetické chudoby jako stavu domácností, které se nacházejí pod hranicí chudoby a snaží se splnit minimální požadavky na energii k dosažení „minimálního tepelného komfortu“ během léta* (Faiella et al. 2020; Gayoso et al. 2022).

Letní energetická chudoba je poměrně novým tématem i v akademické literatuře (Bienvenido-Huertas, Sánchez-García a Rubio-Bellido 2021) a ve vývoji politik a akčních plánů je mu věnována ještě menší pozornost. Navíc je to koncept, ke kterému se referuje častěji v nižších až středních zeměpisných šířkách. To vede k nerovnováze znalostí a absenci definic v různých regionech (Sanchez-Guevara et al. 2019; Taylor et al. 2015; Morgan et al. 2017; Torrego-Gómez et al. 2024).

Letní energetická chudoba z pohledu zkušeností a chování domácností

V posledních letech se v Evropě věnuje energetické chudobě stále více pozornosti, což potvrzují různé studie zaměřené na to, jaké mají domácnosti s tímto problémem zkušenosti. Tyto studie se zaměřují především na rozhovory a kvalitativní výzkumné metody, které prohlubují strategie zvládnání nákladů

na vytápění (Horta et al., 2019) nebo chlazení (Thomson et al., 2019). Výsledky ukazují, že přestože existuje rostoucí množství studií o energetické chudobě, zaměřených na nedostatečné vytápění interiérů, v oblasti nedostatečného chlazení interiérů je taková literatura zatím omezená (Ludueña et al. 2022).

Při zkoumání chlazení se výzkum zaměřuje na tři faktory, které přispívají k tomu, jak jsou lidé vůči nadměrnému teplu zranitelní:

- **Riziko nadměrného hromadění tepla ve vnitřních prostorech** – ovlivňuje ho velikost a orientace oken, stínění, materiál stavby a přítomnost izolace.
- **Schopnost přizpůsobit se** – zahrnuje velikost bytu, dostupnost chladnějších prostor, příjmy, vztahy s pronajímatelem a flexibilitu okolního prostředí.
- **Míra citlivosti na zdravotní následky** – ovlivňuje ji věk a zdravotní stav obyvatel.

Z výzkumů vyplývá, že v teplejších zemích **nejsou** lidé nutně více vystaveni vnitřnímu teplu. Kombinace přírodních podmínek a konstrukce okolních budov může snížit riziko přehřívání, zejména tam, kde jsou okna zastíněná nebo jsou v okolí stromy. Pomocí zmírnit přehřívání může také zateplení budov. Zároveň se ukazuje, že při vlnách horka se zdravotní problémy lidí se stávajícími nemocemi zhoršují a že malé děti a starší lidé trpí vysokými teplotami nejvíce (Ludueña et al. 2022, 20–22).

Při řešení nadměrného tepla v domácnostech se obvykle dává přednost krátkodobým opatřením, protože jsou dostupnější než dlouhodobá řešení. Mezi tyto krátkodobé strategie patří například přizpůsobování venkovních prostorů, které zůstávají chladnější než vnitřní prostory domů. Ty mohou obyvatelům poskytnout úlevu v horkých obdobích. Letní energetická chudoba však závisí především na ekonomických podmínkách domácnosti a také na tom, zda lidé bydlí v nájmu s omezenými možnostmi úprav svého bydlení. Tyto faktory jsou často ignorovány, zároveň však bez jejich adresování nelze dosáhnout udržitelného řešení (Ludueña et al. 2022, 23).

Některé výzkumné práce se také zabývají souvislostí mezi adaptivním nastavením teploty a energetickou chudobou (Bienvenido-Huertas, Sánchez-García a Rubio-Bellido 2021). Například projekt Cooltorise, zaměřující se na letní chudobu, zmiňuje simulaci pomocí programu EnergyPlus, přičemž bylo zjištěno, že velký potenciál využití adaptivního nastavení teploty ke snížení energetické chudoby je v letních měsících. V kontextu Španělska výzkum navrhuje, že změny v chování by mohly snížit výskyt energetické chudoby a porovnává to se statickými modely (Bienvenido-Huertas et al. 2021). Výsledky byly analyzovány s ohledem na socioekonomické charakteristiky pro scénář 2030–2100, přičemž bylo zjištěno, že letní energetická chudoba je rostoucím problémem a že tradiční statický provozní model přivede nejvíce znevýhodněné domácnosti do finančních potíží. Dle autorů se očekává, že tato situace se bude zhoršovat v letech 2050 a 2100. Studie předpovídá, že se objeví nový termín „chlada, nebo jídlo“ namísto současného „teplo, nebo jídlo,“ který je definován v literatuře (Ludueña et al. 2022, 23).

Udržitelnost nákladů na energie

Ne všechny domácnosti mají klimatizaci a je známo, že energeticky chudé domácnosti omezují využívání vytápění a chlazení, protože si nemohou dovolit s tím spojené náklady na

energie. Jako jedno z řešení odborníci doporučují pomoci domácnostem s porozuměním jejich energetickým účtům a učinit účty srozumitelnými.

Například vzdělávací a výzkumný projekt Coolturise využil následující strukturu pro pomoc domácnostem:

Informování o stavu energetického trhu

V první části se projekt zaměřil na současný stav energetického trhu v konkrétní lokalitě, vysvětlil, jak se energie dostává do domácností a jak jsou stanoveny ceny energií. Přezkoumání toho, jak se energie vyrábí, distribuuje a komercializuje, a vysvětlení fungování energetických trhů poskytuje domácnostem ucelený přehled o celém energetickém systému a o tom, jak každý jeho prvek ovlivňuje jejich účty za energii.

Detailní zobrazení účtů za energii,

kde je každá část identifikována a vysvětlena.

Informace o právech a možnostech

Tento nástroj obsahuje informace o energetických právech, možnostech využití sociálních tarifů, energetických bonusech a dalších zdrojích. Zároveň nechybí vysvětlení požadované dokumentace, kritérií pro čerpání výhod a seznam hlavních kontaktů a informačních bodů, pokud jsou dostupné.

(Ludueña et al. 2022)

Letní chudoba a EU

Přehled zdravotních politik ukazuje zájem Evropské unie řešit problém energetické chudoby, což se odráží ve směrnících, jako je 2009/72/EC, nebo ve velkých projektech, jako jsou EPOV a současná EPAH, které členskými státy dávají příležitost rozvíjet své vlastní národní politiky v této oblasti. Zjistilo se, že přestože existují evropské politiky zaměřené na tento

problém, některé země vykazují větší pokrok, pokud jde o zapojení veřejné správy a rozvoj plánů na snížení energetické chudoby. Obecně se zaváděné politiky soustředí na finanční pomoc s účty za energie, dotace na samovýrobu energie z obnovitelných zdrojů a příspěvky na izolaci budov a instalaci vy-

Zdroje

- Bienvenido-Huertas, David, Daniel Sánchez-García, and Carlos Rubio-Bellido. 2021. "Adaptive Setpoint Temperatures to Reduce the Risk of Energy Poverty? A Local Case Study in Seville." *Energy and Buildings* 231: 110571.
Odkaz na web
- Bienvenido-Huertas, David, Daniel Sánchez-García, Carlos Rubio-Bellido, and Jesús A. Pulido-Arcas. 2021. "Applying the Mixed-Mode with an Adaptive Approach to Reduce the Energy Poverty in Social Dwellings: The Case of Spain." *Energy* 237.
Odkaz na web
- Cooltorise. 2024.
Odkaz na web
- Copernicus 2024. Copernicus: Summer 2024 – Hottest on record globally and for Europe.
- Daniel Torregó-Gómez, Marta Gayoso-Heredia, Miguel Núñez-Peiró & Carmen Sánchez-Guevara. 2024. "Mapping summer energy poverty: The lived experience of older adults in Madrid, Spain." *Energy Research & Social Science* 110, pages 103449.
- EU Energy. 2023. "EPAH technical assistance – Summer energy poverty: Local level approaches [video]." *Energy Poverty Advisory Hub annual conference 2023 in Warsaw, Poland* (cit. 1/10/2024).
Odkaz na video
- Evropský parlament. 2023. "International Women's Day: the gender aspects of energy poverty." *Europarl.europa.eu* (27.2.2023).
Odkaz na web
- Faiella, Ivan, and Luciano Lavecchia. 2021. "Energy Poverty. How Can You Fight It, If You Can't Measure It?" *Energy and Buildings* 233 (September).
- Gayoso, M., Torregó, D., San Nicolás, P., Núñez-Peiró, M., Sánchez-Guevara Sánchez. 2022. Methodological action framework: energy poverty definition, understanding and policy framework and summer energy poverty specificities. *Universidad Politécnica de Madrid*.
- Horta, Ana et al. 2019. "Energy Poverty in Portugal: Combining Vulnerability Mapping with Household Interviews." *Energy and Buildings* 203: 109423.
Odkaz na web
- <https://climate.copernicus.eu/copernicus-summer-2024-hottest-record-globally-and-europe>
- IPCC (2021). IPCC Press Release. 2021/17/PR.
- Ludueña, Camila Andrea; Torregó, Daniel; San Nicolás Vargas, Patricia; Gayoso, Marta; Núñez Peiró, Miguel; Barbero, María del Mar; Neila González, Javier and Sánchez-Guevara Sánchez, Carmen. 2022. How to stay cool in summer. A collection of solutions. Cooltorise project. *Universidad Politécnica de Madrid*.
Odkaz na web
- Thomson, Harriet, Neil Simcock, Stefan Bouzarovski, and Saska Petrova. 2019. "Energy Poverty and Indoor Cooling: An Overlooked Issue in Europe." *Energy and Buildings* 196: 21–29.
Odkaz na web

Dopravní chudoba

Problematika dopravní chudoby se dostala do povědomí Čechů v kontextu zavádění systému EU ETS 2. Od roku 2027 budou emisní povolenky zahrnovat i fosilní paliva používaná v domácnostech a pro osobní dopravu. Tento krok se promítne do cen pohonných hmot a nákladů na vytápění. Odborníci však upozorňují, že dopravní chudoba v ČR není žádnou novinkou. Týká se především lidí, kteří si nemohou dovolit osobní automobil a zároveň žijí v regionech s nedostatečným pokrytím veřejné dopravy.

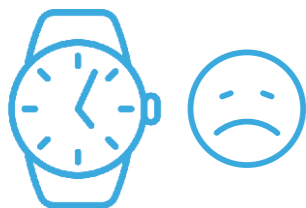
Dle analýzy Institutu 2050 je až polovina českých domácností ohrožena energetickou a dopravní chudobou. Zkoumání dopravní chudoby jako samostatného jevu je v Česku teprve v počáteční fázi. Tento fenomén však nelze zcela oddělit od dalších rozměrů chudoby, které mohou postihovat jednotlivce

či domácnosti – dopravní chudoba tak úzce souvisí s chudobou energetickou. STEM přináší zajímavý poznatek k problematice dopravní chudoby – je nepravděpodobné, že by vznikaly domácnosti trpící výhradně tímto typem nedostatku. Předpokládá se, že při zvýšení nákladů domácnosti upraví své rozpočty tak, aby výpadky v oblasti dopravy kompenzovaly, nebo se uchýlí k dostupnějším alternativám, jako je větší využívání hromadné dopravy či omezení zbytečných cest. Tyto změny však mohou zároveň přispívat k celkové deprivaci domácnosti. Ta se může projevit nejen vyšší mírou nespokojenosti, ale také zhoršeným fyzickým či psychickým zdravím. Navíc se může dostavit tzv. časová chudoba, kdy jedinci chybí čas na řešení své situace, například hledání efektivnějších řešení či změny návyků (Stem 2024).

Jan Krajhanzl z Institutu 2050 popisuje dopravní chudobu na příkladu, který mu poskytli autobusoví dopravci z Karlovarského kraje: v týdnu před výplatou je v ranních autobusech, jimiž školáci cestují do školy, nižší počet studentů než v ostatních týdnech.

(Mašková 2024)

Časová chudoba – fenomén, kdy jedinec není schopen svoji situaci řešit z důvodu nedostatku času na hledání změny.

Co chápat pod pojmem dopravní chudoba?

Přestože je koncept „dopravní chudoby“ zatím relativně nový, získává si v poslední době velkou pozornost jak v akademické sféře, tak v politice a médiích. Zároveň však zatím nepapuje všeobecná shoda na definici dopravní chudoby. Evropská Unie se zatím k pojmu staví následovně: termín obvykle

používá k popisu situací, kdy lidé nemají přístup k základním službám nebo nejsou schopni se přepravit do zaměstnání kvůli nedostatku dostupných nebo cenově přijatelných dopravních možností.

Mezi faktory, které podle literatury vedou k dopravní chudobě, patří:

- **Nedostupnost dopravy** (též označováno jako chudoba mobility) **Systémový nedostatek (obvykle motorizované) dopravy, který způsobuje obtíže v pohybu, často (ale ne vždy) spojený s nedostatkem služeb nebo infrastruktury**
- **Nedostatečná přístupnost dopravy** (například pro osoby se zdravotním postižením)
- **Nízká dostupnost dopravy z hlediska ceny** (neschopnost pokrýt náklady na dopravu)
- **Příliš mnoho času stráveného cestováním**
- **Neadekvátní podmínky dopravy** (dostupné dopravní možnosti jsou nebezpečné nebo nevyhovující)

(Kiss 2022, 1; Lucas, Mattioli, Verlinghieri, Guzman 2016, 355)

Mezi nejvíce zasažené sociální skupiny patří ženy, senioři, mladí lidé, osoby s nízkými příjmy a osoby se zdravotním postižením.

Život ve znevýhodněných oblastech (venkovské, okrajové nebo odlehle regiony, včetně nejvzdálenějších regionů či ostrovů) rovněž zvyšuje riziko dopravní chudoby.

Souvisí dopravní chudoba pouze s emisními povolenkami a cenou pohonných hmot?

Dopravní chudoba bývá často spojována s připravovaným rozšířením systému emisních povolenek (EU ETS 2). Zavedení emisních povolenek v tomto sektoru může způsobit zvýšení cen pohonných hmot, což by vedlo k vyšším nákladům na dopravu využívající spalovací motory. Pro některé domácnosti by takové náhlé zdražení mohlo dosáhnout hranice únosnosti, což by výrazně zatížilo rodinný rozpočet, aniž by byla k dispozici smysluplná alternativa. Zároveň však je nutné si uvědomit, že dopravní chudoba není spojena pouze s cenou pohonných hmot. Koupě, provoz a údržba osobního automobilu není levná záležitost a mnoho lidí si tento výdaj nemůže dovolit ani bez zvýšení cen pohonných hmot. Je nutné tedy o dopravní chudobě v Česku přemýšlet i v kontextu dostupnosti (např. míra dostupnosti a četnosti spojů v regionech) a přístupnosti (např. lidem se speciálními potřebami).

Jedním z mnoha dalších faktorů je i finanční dostupnost veřejné dopravy – výše byl zmíněn citát Jana Krajhanzla z Institutu 2050, který na tento aspekt dlouhodobě upozorňuje. V ČR již déle probíhá debata o ceně veřejné dopravy v kontextu příkladů ze zahraničí, kdy v některých evropských městech (např. Tallin) je veřejná doprava zcela zdarma. Tato politika je často užívána jako prostředek ke snížení nejen dopravní

chudoby, ale zejména snižování emisí ve městech. Alternativně, například Rakousko zavedlo „Klimaticket“, celostátní jízdenku na veřejnou dopravu, která umožňuje neomezené cestování za pevný roční poplatek. Tato iniciativa podporuje dostupnost a udržitelnost tím, že snižuje závislost na automobilech. Tato opatření lze uplatnit pouze v oblastech s dobře rozvinutou sítí veřejné dopravy. Příkladem řešení této výzvy jsou různé přístupy ke zlepšení dostupnosti dopravy v odlehlých nebo venkovských oblastech, které můžeme pozorovat v zahraničí. Například v některých zemích EU se využívají flexibilní služby dopravy na vyžádání, které přizpůsobují jízdní řády podle potřeb komunity. V zemích jako Austrálie a Kanada poskytují vlády obyvatelům odlehlých regionů na pokrytí nákladů soukromé dopravy finanční podporu. Ve Spojeném království se osvědčily komunitní dopravní programy, vedené dobrovolníky, které zajišťují klíčová dopravní spojení pro izolované komunity.

Obecně, dobré řešení vyžaduje komplexní kombinaci zlepšování dopravy a změny pravidel plánování. To může zahrnovat výstavbu nových železničních, podzemních a rychlých autobusových linek, dotování jízdného pro zranitelné skupiny nebo zajištění komunitní dopravy.

Věděli jste, jak se dopravují osoby se sníženou schopností pohybu a orientace vlakem?

- **Cestující s postižením by si měli pro zajištění bezproblémové cesty včetně přestupů objednat přepravní asistenci nejpozději 24 hodin před plánovanou cestou. Při přestupech je důležité zajistit si dostatečný čas na přesun mezi vlaky v dané stanici. Pokud cesta zahrnuje zahraniční destinace nebo vyžaduje zařazení speciálního vozu se zvedací plošinou, je nutné objednávku provést minimálně 48 hodin předem (České dráhy). Jak vidíme na tomto příkladu, náročnost dopravit se například vlakem do práce je mnohem vyšší a v praxi si dané osoby často stěžují, že objednaná asistence bývá zrušena a jsou požádáni, aby počkali na následující spoj i několik hodin. Otázky přístupnosti jsou důležitou součástí přemýšlení o dopravní chudobě.**

Kdo je ohrožen?

Podíl výdajů na dopravu podle hustoty osídlení

Dopravní chudoba nedopadá na všechny stejně. Jednou ze zásadních dělicích linií je místo bydliště. Obecně platí, že lidé na venkově, hlavně v odlehlejších oblastech, jsou dopravní chudobou zasaženi více. Nejenže se dlouhodobě musejí vypořádat s nedostatečnou četností, přístupností, nebo dokonce absencí veřejné dopravy, v případě krize či zvyšování nákladů na automobilovou dopravu často nemají alternativy, jak udržet své výdaje v mezích.

Oblast	Celkem	Soukromá doprava	Veřejná doprava
Hustě obydlená	4,37 %	3,37 %	1,00 %
Středně obydlená	4,10 %	3,57 %	0,53 %
Řídce obydlená	5,09 %	4,69 %	0,40 %
Celkem	4,55 %	3,93 %	0,63 %

Zdroj: STEM 2024

Tato data potvrzují výše popsanou úvahu a analýza STEMu dodává:

„Z těchto dat vidíme, že nejvíce na dopravu vydávají, a tedy jsou potenciálně ohroženy zdražením nákladů, domácnosti sídlící na venkově a v jiných řídko osídlených oblastech. V nich totiž často neexistuje jiný způsob, jakým se lze efektivně přepřavovat na větší vzdálenosti, a stejně tak nejsou všechny služby běžně dostupné v místě bydliště, a tedy delší cestování je nezbytné. S tím se pojí také riziko závislosti na automobilu – jeho vyřazení může přepravu značně zkomplikovat.“

Zdroj: STEM 2024

Podle analýzy STEM jsou prudkým zvýšením cen pohonných hmot nejvíce ohroženy domácnosti ve věkové skupině 30–44 let. Tyto domácnosti jsou oproti jiným skupinám aktivnější, avšak nemají například nárok na slevy na jízdném. Kdybychom však pohlíželi na dopravní chudobu nikoliv skrze ceny pohonných hmot, ale například z perspektivy dostupnosti či přístupnosti, pravděpodobně by nám jako ty nejvíc zranitelné vyšly jiné věkové skupiny. Nedostatek dat sledovaných v delším čase zatím nedovoluje vytvářet přesnější odhady.

Zdroje:

- Lucas, Karen, Mattioli, Giulio, Verlinghieri, Ersilia and Alvaro Guzman. 2016. "Transport poverty and its adverse social consequences." *Transport*. Volume 169 Issue 6, December, 2016, pp. 353–365
- Kiss, Monika. 2022. *Understanding transport poverty*. Evropský parlament. [Odkaz na web](#)
- Mašková, Martina. 2024. „Krajhanzl: Dopravní chudoba je tu už teď, bez ohledu na emisní povolenky. Děti nemají na cestu do školy.“ *iRozhlas.cz* (9. 10. 2024). [Odkaz na web](#)
- STEM. 2024. „Dopravní chudoba v České republice – Situační analýza.“ *STEM Ústav empirických výzkumů, Z. Ú.* [Odkaz na web](#)

Sociální klimatický fond – řešení energetické chudoby?

Evropská unie se dlouhodobě profiluje jako celosvětový lídr v boji proti klimatickým změnám. Aby splnila své závazky vyplývající z Pařížské dohody z roku 2015, stanovila si poměrně ambiciózní cíle, včetně snížení emisí skleníkových plynů o 55 % do roku 2030 (oproti úrovním z roku 1990) a dosažení klimatické neutrality do roku 2050. Tyto cíle byly začleněny do balíčku opatření známého jako „Fit for 55“, který Evropská komise představila v červenci 2021. Sociální klimatický fond (Social Climate Fund, SKF) je jedním z klíčových nástrojů tohoto balíčku a byl navržen jako odpověď na potřebu zajistit,

aby transformace na nízkouhlíkovou ekonomiku byla spravedlivá a sociálně udržitelná.

Sociální klimatický fond vznikl na základě nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/955 ze dne 10. května 2023 za účelem řešení sociálních dopadů, jež mohou být způsobeny zahrnutím budov a silniční dopravy do systému obchodování s emisními povolenkami (EU ETS2). Toto nařízení zároveň určuje tři zranitelné skupiny, kterým by měla být pomoc primárně směřována (Nařízení EP a Rady EU 2023):

- **zranitelné domácnosti** – ty jsou definovány jako domácnosti, které se potýkají s energetickou chudobou, včetně domácností s nízkými a středními příjmy, a které nemají prostředky na renovaci budovy, kterou obývají,
- **zranitelné mikropodniky** – tedy ty, které nemají prostředky na renovaci budovy, kterou obývají, na nákup vozidel s nulovými a nízkými emisemi nebo na přechod na alternativní udržitelné způsoby dopravy včetně veřejné dopravy,
- **zranitelní uživatelé dopravy** – ti jsou definováni jako jednotlivci a domácnosti, kteří se potýkají s dopravní chudobou, včetně těch s nízkými a středními příjmy, a kteří nemají prostředky na nákup vozidel s nulovými a nízkými emisemi nebo na přechod na alternativní udržitelné způsoby dopravy včetně veřejné dopravy.

Od roku 2027 by mělo platit rozšíření systému emisních povolenek i na sektor budov a silniční dopravy (pohonné hmoty, vytápění v budovách aj.) Toto rozšíření bývá nazýváno jako EU ETS2. Výnosy EU ETS2 budou využity právě pro financování SKF od téhož roku, k předfinancování SKF pro rok 2026 budou využity výnosy z EU ETS1. Očekávaný objem fondu na evropské úrovni je 65 mld. EUR, přičemž členské státy budou povinny přispět dalším spolufinancováním ve výši 25 %, což zvýší celkovou částku dostupnou pro opatření na přibližně

86 miliard eur. Dle Nařízení je alokace pro ČR 2,4 % z celkového objemu fondu. Pokud budou očekávání naplněna, mohla by Česká republika počítat orientačně s 50 mld. Kč (MŽP 2024). Členské státy mohou využívat Sociální klimatický fond k podpoře strukturálních opatření a investic do energetické účinnosti, renovace budov, čistého vytápění a chlazení, integrace obnovitelných zdrojů energie a také do řešení v oblasti mobility s nulovými a nízkými emisemi. Kromě toho budou mít členské státy možnost použít část prostředků na dočasnou přímou podporu příjmů.

Opatření podporovaná fondem

SKF umožňuje financování širokého spektra opatření, která mají za cíl zmírnit dopady zvýšených nákladů na energie a paliva. Patří sem:

Přímá finanční podpora:

- Poskytování příspěvků domácnostem s nízkými příjmy na pokrytí zvýšených nákladů na energie.
- Dotace na nákup energeticky úsporných spotřebičů nebo nízkoemisních vozidel.

Investice do energetické účinnosti:

- Podpora zateplení budov a výměny starých topných systémů za moderní, nízkoemisní technologie.
- Instalace solárních panelů a dalších obnovitelných zdrojů energie v domácnostech a malých podnicích.

Rozvoj udržitelné dopravy:

- Financování projektů na rozšíření veřejné dopravy.
- Podpora přechodu na elektromobilitu a jiná nízkoemisní dopravní řešení.

Vzdělávání a osvěta:

- Programy zaměřené na zvýšení povědomí o možnostech energetických úspor a využívání udržitelných technologií.

Přímá finanční podpora (kompenzační mechanismus) by však měla být chápána jen jako dočasné řešení, dokud se u zranitelných domácností neprojeví energeticky úsporná opatření a investice.

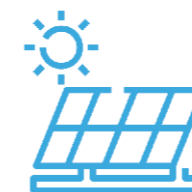
Všechna tato opatření a investice budou zahrnuta do národních Sociálních klimatických plánů (SKP). Členské státy předloží tyto plány Evropské komisi do června 2025. Komise bude plány posuzovat a prostředky členským státům vyplácet pouze v případě, že budou dosaženy stanovené milníky a cíle

obsažené v plánech. V České republice má zpracování tohoto plánu na starost Ministerstvo životního prostředí. Na mezi-resortní pracovní skupině se ale podílí i zástupci Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva dopravy, Ministerstva průmyslu a obchodu a Ministerstva pro místní rozvoj, kteří řeší oblasti podpory SKF (doprava, bydlení, sociální oblast, mikropodniky).

Příprava českého SKP se dále probírá ve třech pracovních skupinách. Ty jsou zaměřeny na dopravu, budovy a kompenzace.

Jak na vznik fondu nahlížet?

Jak už to tak v životě bývá, ani Sociální klimatický fond není černobílý, a na jeho vznik lze nahlížet jak pozitivně, tak i negativně. Pokud bude Sociální klimatický fond úspěšně implementován, může mít dlouhodobé přínosy, které přesahují pouhé zmírnění krátkodobých nákladů spojených s přechodem na nízkouhlíkovou ekonomiku:

Podpora energetické transformace:

SKF umožní investice, které pomohou zranitelným domácnostem snížit jejich závislost na fosilních palivech a přejít na obnovitelné zdroje energie. Energetická transformace je často nákladná a energeticky zranitelné domácnosti neměly reálnou šanci se na ní aktivně podílet, naopak budou výrazně čelit dopadům vzrůstajících cen tepla a paliv. Snížení závislosti těchto domácností na fosilních palivech tak může vyřešit příčiny jejich problémů s energetickou chudobou.

Zlepšení kvality života:

Investice do energetické účinnosti a udržitelné dopravy mohou vést ke snížení nákladů na energie a zlepšení životního prostředí – ať už na úrovni domácností, lokální nebo globální úrovni.

Budování důvěry:

Fond může zvýšit důvěru veřejnosti v klimatické politiky EU tím, že ukáže, že sociální spravedlnost je integrální součástí přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku. Pokud budou mít s pomocí aktivní zkušenost i energeticky zranitelné domácnosti, může to změnit jejich pohled na EU a na klimatickou politiku.

Zdroje:

- MŽP. 2024. Sociální klimatický fond. [Mzp.cz](#)
[Odkaz na web](#)
- Nařízení EP a Rady (EU). 2023. NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2023/955 ze dne 10. května 2023, kterým se zřizuje Sociální klimatický fond a mění nařízení (EU) 2021/1060.
[Odkaz na web](#)

Závěr

Energetická chudoba není izolovaným problémem několika domácností; je zrcadlem hlubších nerovností, které naši společnosti prostupují. Tato brožura nabídla komplexní pohled na příčiny a důsledky energetické chudoby – od jejího dopadu na lidskou důstojnost a zdraví až po její úzké propojení s klimatickou změnou, socioekonomickými faktory a národní i evropskou politikou.

Globální úroveň

Na globální úrovni je klíčové, aby boj proti energetické chudobě šel ruku v ruce s klimatickými závazky. Nejen v Evropě, ale na celé planetě. Náklady na boj se změnou klimatu by neměli nést na svých bedrech pouze Evropané. Investice do obnovitelných zdrojů energie, přenos čistých technologií do rozvojových zemí a podpora udržitelných energetických systémů mohou snížit energetickou zranitelnost a zároveň jsou klíčové pro snižování emisí skleníkových plynů. K tomu je však potřeba mobilizovat

Evropská úroveň

Evropská unie se již pokusila podniknout kroky k řešení energetické chudoby, ať už prostřednictvím legislativy, jako je Zelená dohoda pro Evropu, nebo prostřednictvím fondů, jako je Sociální klimatický fond. Důležité je však zajistit, aby tyto iniciativy skutečně dosáhly na ty nejzranitelnější a aby byly implementovány s ohledem na místní potřeby. Evropa by měla sloužit jako příklad toho, jak lze propojit ambiciózní klimatické cíle s ochranou sociálních práv a podporou regionálního rozvoje. Zatím se tak ale bohužel příliš neděje. Je potřeba zajistit, aby se opatření pro zranitelné skupiny, zmíněná například ve Směrnici o energetické účinnosti (EED) nebo Směrnici o obnovitelných zdrojích energie (RED II), důsledně implementovaly. Při využívání dotačních peněz pro snižování emisí u domácností by se vždy mělo

Jak bylo nastíněno v předchozích kapitolách, energetická chudoba je multidimenzionální problém vyžadující koordinovaný přístup. Statistiky a data se mohou zdát alarmující, proto je ale potřeba řešení energetické chudoby v EU chápat i jako příležitost k přehodnocení našich priorit a k vytvoření spravedlivějších politik.

finanční zdroje a přijít s plány, jak s energetickou chudobou bojovat v nejchudších regionech. Změna klimatu některá místa na planetě může činit jen těžko obyvatelnými, a pokud místní lidé budou ponecháni napospas, se situaci si poradí jen stěží. Je potřeba podporovat také technologický transfer a vzdělávání komunit – místní komunita by měla hrát v rozhodovacím procesu při plánování energetických projektů klíčovou roli. Jen tak mohou projekty odpovídat jejich místním potřebám a podmínkám.

zohledňovat i sociální hledisko – například u projektů podpořených z Modernizačního fondu.

V blízké budoucnosti bude potřeba znovu otevřít otázku zahrnutí sektoru bydlení a dopravy do systému emisních povolenek. Nejvíce to dopadne na energeticky chudé občany EU. Jak bude těmto občanům reálně pomozeno? Sociální fond pro klimatická opatření je pouhým začátkem, bude potřeba důsledně kontrolovat členské státy, zda peníze skutečně směřují k nejzranitelnějším skupinám. V ideálním případě by měly pomoci jak se snižováním emisí skleníkových plynů a s energetickou chudobou, tak i s energetickou soběstačností a bezpečností EU. Tomuto nejjednoduššímu úkolu každopádně nyní EU čelí.

Národní úroveň

Boj proti energetické chudobě v České republice bude vyžadovat komplexní a koordinovaný přístup, zaměřený na dlouhodobá řešení i na okamžitou pomoc pro zranitelné domácnosti. Tento fenomén, který se nyní týká značného množství lidí, odhaluje hluboké sociální nerovnosti a poukazuje na potřebu propojení sociální, energetické a klimatické politiky. Prvním krokem k efektivnímu řešení energetické chudoby je její jasná definice a monitorování. Česká republika zatím nemá definici energetické chudoby přijatu, což ztěžuje identifikaci ohrožených domácností a efektivní cílení pomoci. Je nezbytné, aby tato definice reflektovala realitu – energetická chudoba není pouze otázkou nízkých příjmů, vysokých cen za energii, ale také neefektivních budov a omezeného přístupu k technologiím snižujícím spotřebu energie. To je nutné mít při hledání definice na paměti.

Zásadní bude, minimálně v současnosti, poskytování přímé finanční podpory těm nejzranitelnějším. Příspěvek na bydlení, který by měl pomoci domácnostem zvládat vysoké náklady na energii, se v současnosti mění a bude součástí tzv. „superdávky“. Zároveň je třeba zjednodušit přístup k dotačním programům, jako je „Nová zelená úsporám Light“, aby na ně dosáhly skutečně nízkopříjmové domácnosti. Byť v současnosti cílí program na zranitelné skupiny obyvatel, oslovuje z velké části populaci, která energetickou chudobou netrpí.

Individuální úroveň

A konečně – je možné energetickou chudobu ovlivnit i na úrovni jednotlivce? I když rozsah problému může působit ohromujícím dojmem, existují kroky, které lze podniknout, aby se zmírnily její dopady na konkrétní domácnost. Boj s energetickou chudobou na individuální úrovni spočívá nejen

Energetická chudoba je úzce propojena s kvalitou bydlení. Klíčovými nástroji v boji proti tomuto problému jsou renovace budov a zvyšování energetické účinnosti. Velká část českého bytového fondu je zastaralá a energeticky náročná, což znamená, že domácnosti musí na vytápění vynakládat nepřiměřeně vysoké částky. Programy podporující zateplování a modernizaci by měly být zaměřeny na regiony a obce s nejvyšší mírou energetické zranitelnosti. Rovněž by měly podporovat jak vlastníky domů, tak pronajímatele. Dotační programy jako Nová zelená úsporám light mohou sice pomoci energeticky chudým domácnostem vlastním nemovitost, značná část energeticky chudých domácností ale žije v nájemním bydlení. I na ty by se mělo v rámci energetické tranzice myslet a neměly by zůstat opomenuty.

Nezanedbatelnou součástí řešení je osvěta a vzdělávání. Lidé potřebují o možnostech úspor energií a jejich efektivním využívání, ale také o dostupných dotacích lepší informace. Zavedení poradenských center na lokální úrovni může pomoci domácnostem lépe zvládat jejich energetickou situaci. Neziskové organizace a sociální služby se zkušeností s terénní prací mohou hrát při identifikaci domácností v energetické chudobě a při poskytování individuální podpory klíčovou roli.

v hledání úspor a efektivity, ale také v proaktivním přístupu k dostupným podporám a vzdělávání.

Jedním z nejdůležitějších kroků, jak zmírnit dopady energetické chudoby, je zvyšování energetické efektivity obydlí. Kvalitní izolace a zateplení domu nebo bytu mohou výrazně snížit

spotřebu energie na vytápění a chlazení. I menší zásahy, jako je utěsnění oken a dveří, přinášejí znatelné úspory. Modernizace topných systémů nebo výměna starých spotřebičů za energeticky úsporné modely jsou dalšími účinnými opatřeními, která z dlouhodobého hlediska pomáhají ušetřit peníze a zvýšit pohodlí domácnosti. Tyto rady samozřejmě platí ale pouze pro ty, kteří mají alespoň nějaké finanční prostředky, které mohou investovat.

Efektivní nakládání s energiemi lze ovlivnit i změnou chování. Sledování spotřeby energií prostřednictvím pravidelných odečtů pomáhá identifikovat zbytečné výdaje a hledat příležitosti k úsporám. Zvyk vypínat světla a spotřebiče, když je nepoužíváme, nebo používání energeticky náročných zařízení v době levnějších tarifů může přinést úspory bez velkých investic. I malé změny v denní rutině, jako například snížení teploty vytápění o jeden stupeň, mohou mít na konečné náklady velký vliv.

Domácnosti, jež mají nárok na pomoc, by neměly váhat využít dostupné podpory a programů. Příspěvek na bydlení, který pokrývá i náklady na energie, může pomoci těm, kdo čelí finančním problémům. Mnoho lidí se této pomoci vyhýbá kvůli administrativní zátěži, ale v tomto ohledu mohou být velmi užitečné neziskové organizace a sociální služby, které často nabízejí pomoc s vyřízením žádostí.

Poučení

Energetická chudoba nám připomíná, že přístup k základním potřebám, jako je energie, není v současném světě samozřejmostí. Řešení tohoto problému vyžaduje nejen finance, ale také inovace a především solidaritu.

Tato brožura by měla sloužit k zamyšlení a rozšíření pohledu na problematiku energetické tranzice, se kterou je energetická chudoba v EU nyní spojena. Pokud si nepřiznáme,

Dalším klíčovým aspektem boje s energetickou chudobou je vzdělávání. Všichni zřejmě máme ve svém okolí někoho, kdo tak úplně vyúčtování za energie, případně tomu, jak funguje energetický trh, nerozumí. Zvýšení energetické gramotnosti – tedy povědomí o tom, jak efektivně využívat energii, jak snížit její spotřebu a jak využít dostupnou podporu – může jednotlivcům výrazně pomoci lépe se orientovat ve své situaci. Informovanost je mocným nástrojem, který lidem umožňuje činit lepší rozhodnutí a najít konkrétní řešení jejich problémů. Sdílení těchto znalostí s rodinou, přáteli a sousedy přispívá k vytváření společné kultury úspor a efektivity. Informovaný člověk je také méně náchylný k tomu, aby uvěřil energetickým šmejdům, kteří už do energetické chudoby dostali nejednu domácnost.

V neposlední řadě je důležité, aby se lidé cítili jako součást širšího řešení. Zapojení do komunitních projektů, jako jsou energetická družstva, nebo podpora iniciativ, které lobbují za udržitelnou energii, může mít pozitivní vliv nejen na jednotlivé domácnosti, ale i na celé komunity. Aktivní účast na veřejných diskuzích a rozhodovacích procesech týkajících se energetiky je dalším způsobem, jak mohou jednotlivci přispět ke zlepšení situace. Jen tak může být energetická tranzice spravedlivá.

že energetická tranzice a dosažení klimatické neutrality jsou možnými pouze v případě, pokud na nich budou alespoň částečně participovat z hlediska benefitů i ti nejzranitelnější, nemůže dojít ke změně, aby nikdo nemusel volit mezi teplem a jídlem, čistá energie byla dostupná všem a udržitelná budoucnost nebyla jen snem, ale dosažitelnou realitou.